

6. Kamu Maliyesi

2013 yılının ilk yarısı itibarıyla bütçe performansının, 2012 yılının Eylül ayında ve 2013 yılının başında gerçekleştirilen vergi düzenlemeleri çerçevesinde bazı vergi oranlarının artırılması, BOTAŞ'ın önceki dönemlerden kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmeye başlaması ve iktisadi faaliyette gözlenen görelî canlanmaya bağlı olarak tüketime dayalı vergi gelirlerinin belirgin bir şekilde yükselmesiyle birlikte geçen yılın aynı dönemine göre iyileştiği gözlenmektedir. Faiz ödemelerinde gözlenen dönemsel düşüş ve Halkbank'ın ikincil halka arzından elde edilen gelir de bu dönemde bütçe performansını olumlu yönde etkileyen diğer unsurlar olmuştur. Yılın kalan kısmında iç talepte beklenen artışa bağlı olarak dolaylı vergi gelirlerinde gözlenecek artışlar, 2013 yılında bütçe performansını olumlu yönde etkileyebilecek bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte, kamu maliyesi dengelerinde gözlenen olumlu seyrin sürdürülebilmesi ve mali disiplinin kalıcılığının sağlanabilmesi açısından mali çerçevenin OVP'de öngörülen kurumsal ve yapısal iyileştirmelerle güçlendirilmesinin kritik önemini koruduğu vurgulanmalıdır.

6.1. Bütçe Gelişmeleri

Merkezi yönetim bütçesi 2013 yılının ilk yarısında 3,1 milyar TL, faiz dışı bütçe dengesi ise 26,4 milyar TL fazla vermiştir (Tablo 6.1.1). 2012 yılının aynı dönemi ile karşılaştırıldığında bütçe dengesinin iyileştiği ve fazla verdiği görülmektedir. Faiz dışı giderlerdeki yüksek artışa karşın, tüketime dayalı vergi gelirlerindeki artışın hız kazanması ve faiz giderlerindeki dönemsel düşüş bütçe performansında gözlenen iyileşmede belirleyici olmuştur.

Tablo 6.1.1.

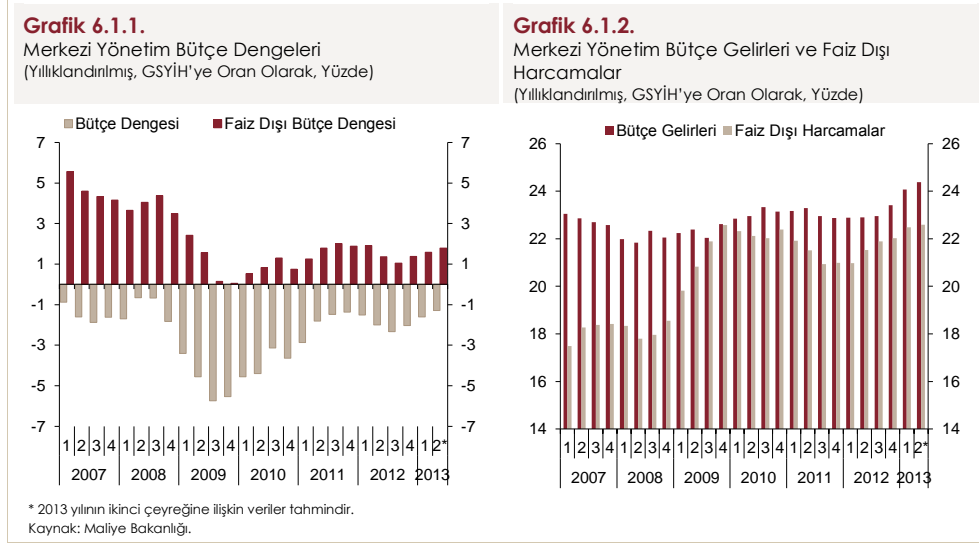
Merkezi Yönetim Bütçe Büyüklükleri
(Milyar TL)

	Ocak-Haziran 2012	Ocak-Haziran 2013	Artış Oranı (Yüzde)	Gerçekleşme / Bütçe Hedefi (Yüzde)
Merkezi Yönetim Bütçe Giderleri	168,9	187,9	11,2	46,5
Faiz Giderleri	26,3	23,3	-11,3	44,0
Faiz Hariç Bütçe Giderleri	142,6	164,6	15,4	46,9
Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri	162,2	190,9	17,7	51,6
I. Vergi Gelirleri	131,2	158,4	20,7	49,8
II. Vergi Dışı Gelirler	24,9	26,2	4,9	60,6
Bütçe Dengesi	-6,7	3,1	-	-
Faiz Dışı Denge	19,6	26,4	34,8	138,4

Kaynak: Maliye Bakanlığı.

2012 yılında vergi gelirlerindeki yavaşlama ve faiz dışı harcamalardaki hızlanma eğilimi neticesinde yükselen merkezi yönetim bütçe açığının GSYİH'ye oranının 2013 yılının ikinci çeyreği itibarıyla yüzde 1,3'e düşeceği tahmin

edilmektedir (Grafik 6.1.1). Faiz dışı bütçe fazlasının GSYİH'ye oranı ise, 2012 yılı üçüncü çeyreğinde gördüğü yüzde 1,1 oranındaki düşük seviyeden sonra artmaya başlamıştır. Söz konusu oranın 2013 yılı ikinci çeyreği itibarıyla yüzde 1,8 seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

2009 yılında küresel ekonomik krizin Türkiye ekonomisine olumsuz yansımalarını sınırlamak amacıyla hayata geçirilen mali önlemlerin etkisiyle artan merkezi yönetim faiz dışı harcamalarının GSYİH'ye oranının, izleyen yıllarda azalma eğilimine girdiği, 2012 yılının ikinci çeyreğinden itibaren ise belirgin bir artış eğilimine girerek, 2013 yılının ikinci çeyreğinde yüzde 22,6'ya yükseldiği görülmektedir. Diğer yandan, merkezi yönetim bütçe gelirlerinin GSYİH'ye oranı, 2012 yılı Eylül ayında ve 2013 yılı Ocak ayında gerçekleştirilen vergi düzenlemelerinin ve iktisadi faaliyetlerdeki görece hızlanmanın etkisiyle, 2013 yılının ikinci çeyreği itibarıyla son yıllarda gördüğü en yüksek seviye olan yüzde 24,4 olarak gerçekleşmiştir (Grafik 6.1.2).

Merkezi yönetim faiz dışı bütçe giderlerinde 2012 yılının ikinci yarısından itibaren kaydedilen yüksek artış eğiliminin 2013 yılının ilk yarısında da sürdüğü görülmektedir. Bu çerçevede, merkezi yönetim faiz dışı bütçe giderleri 2013 yılının ilk yarısında önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 15,4 oranında artmıştır (Tablo 6.1.2).

Tablo 6.1.2.

Merkezi Yönetim Faiz Dışı Harcamaları (Milyar TL)

	Ocak-Haziran 2012	Ocak-Haziran 2013	Artış Oranı (Yüzde)	Gerçekleşme/ Bütçe Hedefi (Yüzde)
Faiz Hariç Bütçe Giderleri	142,6	164,6	15,4	46,9
1. Personel Giderleri	43,8	49,0	11,7	50,4
2. SGK Devlet Primi Giderleri	7,3	8,1	10,3	48,1
3. Mal ve Hizmet Alım Giderleri	12,3	13,3	8,0	39,9
4. Cari Transferler	66,7	75,3	13,0	49,8
a) Görev Zararları	0,9	1,4	64,1	31,7
b) Sağlık, Emeklilik ve Sosyal Y.G.	34,4	36,5	6,3	50,1
c) Tanımsal Destekleme Ödemeleri	6,3	6,8	8,0	75,3
d) Gelirden Ayrılan Paylar	16,7	19,6	17,3	48,1
5. Sermaye Giderleri	7,2	12,0	65,8	35,8
6. Sermaye Transferleri	1,1	2,2	99,6	43,2
7. Borç Verme	4,1	4,7	13,0	42,2

Kaynak: Maliye Bakanlığı.

2013 yılının ilk yarısında faiz dışı harcamalar içindeki ana kalemlerden cari transferler, personel giderleri ve mal ve hizmet alım giderleri sırasıyla yüzde 13, yüzde 11,7 ve yüzde 8 oranında artmıştır. Cari transferler içinde sağlık, emeklilik ve sosyal yardım giderlerinin artış oranı görece olarak yavaş kalmış, gelirden ayrılan paylardaki artış ise cari transferlerdeki genel artış oranını yukarı taşımıştır.

Diğer harcama kalemleri incelendiğinde, 2013 yılının ilk yarısı itibarıyla sermaye giderlerindeki ve sermaye transferlerindeki yüksek oranlı artışlar göze çarpmaktadır. Sermaye giderlerindeki yüzde 65,8 oranındaki artışta yol yapım giderlerindeki yükseliş etkili olmuştur.

2013 yılının ilk yarısında merkezi yönetim genel bütçe gelirleri önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 18,2 oranında yükselmiştir (Tablo 6.1.3). Söz konusu dönemde vergi gelirleri yüzde 20,7 oranında, vergi dışı gelirler ise yüzde 4,9 oranında artış göstermiştir.

Tablo 6.1.3.

Merkezi Yönetim Genel Bütçe Gelirleri (Milyar TL)

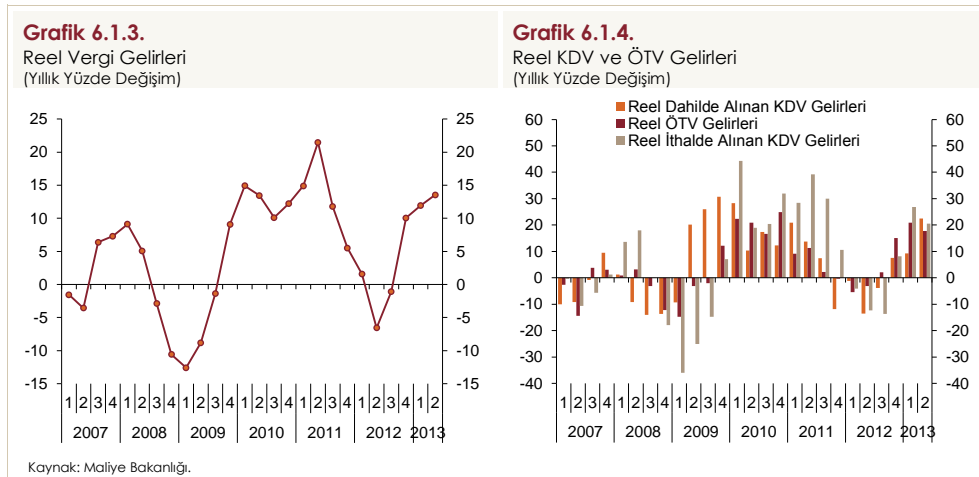
	Ocak-Haziran 2012	Ocak-Haziran 2013	Artış Oranı (Yüzde)	Gerçekleşme/ Bütçe Hedefi (Yüzde)
Genel Bütçe Gelirleri	156,1	184,5	18,2	51,1
I-Vergi Gelirleri	131,2	158,4	20,7	49,8
Gelir Vergisi	26,8	29,5	10,1	47,1
Kurumlar Vergisi	14,4	15,4	7,0	52,6
Dahilde Alınan Katma Değer Vergisi	15,4	19,0	23,8	52,3
Özel Tüketim Vergisi	31,3	40,0	27,6	48,1
İthalde Alınan Katma Değer Vergisi	23,3	30,9	32,3	50,5
II-Vergi Dışı Gelirler	24,9	26,2	4,9	60,6
Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	10,9	7,5	-31,5	81,7
Faizler, Paylar ve Cezalar	10,2	12,2	19,1	54,3
Sermaye Gelirleri	1,4	5,4	286,9	58,0

Kaynak: Maliye Bakanlığı.

Vergi gelirleri, iç talepteki hareketlenme, 2012 yılı Eylül ve 2013 yılı Ocak ayında alınan gelir artırıcı tedbirler ve BOTAŞ'ın geciken ödemelerini düzenli olarak yerine getirmeye başlamasıyla birlikte iyi bir performans göstermiştir. Bu çerçevede, 2013 yılının ilk yarısında özellikle tüketime dayalı dolaylı vergilerde yüksek oranlı artışlar kaydedilmiştir. Bu dönemde ÖTV tahsilatında gerçekleşen yüzde 27,6 oranındaki artışta petrol ve doğalgaz ürünlerinden, motorlu taşıtlardan ve alkollü içkilerden elde edilen gelirlerdeki yükselişler etkili olmuştur. Dahilde alınan KDV yüzde 23,8 oranında artarken, ithalde alınan KDV'nin 2012 yılındaki duraklama döneminden sonra 2013 yılının ilk yarısında BOTAŞ ödemelerinin de katkısıyla yüzde 32,3 oranında arttığı görülmektedir.

2013 yılının ilk yarısında vergi dışı gelirlerdeki artış hızı sınırlı kalmasına karşın alt kalemlerden sermaye gelirleri çok yüksek oranda artarken, teşebbüs ve mülkiyet gelirleri önemli büyüklükte düşmüştür. Sermaye gelirlerindeki yüksek artış esas olarak Halkbank ikincil halka arzından elde edilen özelleştirme gelirinin Ocak ayında bütçeye aktarılmasından kaynaklanmıştır. Teşebbüs ve mülkiyet gelirlerindeki düşüşte ise Merkez Bankası karından bütçeye aktarılan tutarın azalması belirleyici olmuştur.

Reel vergi gelirleri 2012 yılının ilk üç çeyreğinde zayıf seyreden iç talebin etkisiyle gerilemiş, son çeyrekte ise bazı vergi oranlarında gerçekleştirilen artışlar ve baz etkisiyle birlikte yükselmiştir. 2013 yılında ise iç talebin görece olarak canlanması ve Ocak ayında uygulamaya konulan gelir artırıcı tedbirlerin etkisiyle yüksek oranda artmaya devam etmektedir (Grafik 6.1.3).

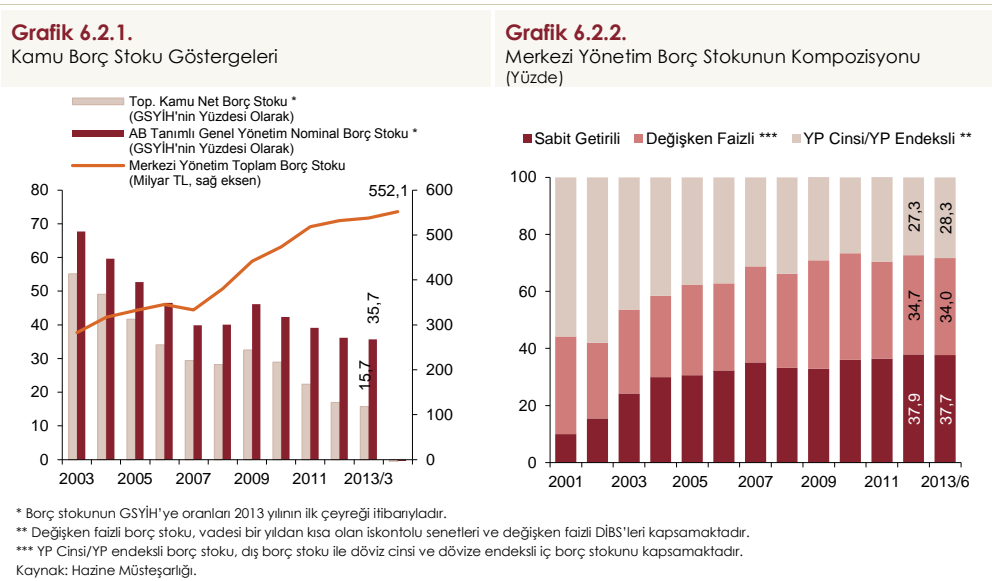
2012 yılındaki iç ve dış talep arasındaki dengelenmeden olumsuz yönde etkilenen vergi kalemlerinin başında tüketime dayalı vergiler gelmektedir. Söz

konusu vergiler 2012 yılının ilk üç çeyreğinde son derece olumsuz bir performans sergilerken son çeyrekte lehte işleyen baz etkisi ve vergi tedbirlerinin etkisiyle önemli oranda artışlar gerçekleştirmiştir. 2013 yılında ise tüketime dayalı vergilerdeki hızlanma eğiliminin güçlendiği görülmektedir. Bu çerçevede, 2013 yılının ikinci çeyreğinde önceki yılın aynı dönemine göre reel olarak dahilde alınan KDV yüzde 22,4, ithalde alınan KDV yüzde 20,5, ÖTV ise yüzde 17,7 oranında artmıştır (Grafik 6.1.4).

6.2. Kamu Borç Stokundaki Gelişmeler

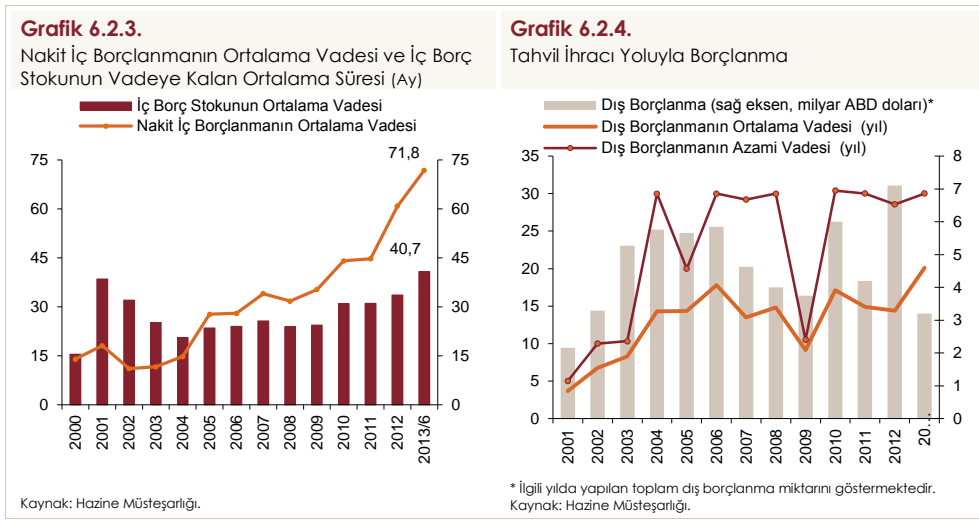
Kamu borç stoku göstergelerindeki iyileşme eğilimi, 2013 yılının Haziran ayı itibarıyla devam etmektedir. Toplam kamu net borç stoku ve AB tanımlı genel yönetim nominal borç stokunun GSYİH'ye oranları azalmaya devam etmiş, borçlanmanın reel maliyeti düşük seviyelerde gerçekleşmiş ve borç stokunun ortalama vadesi uzamıştır.

Merkezi yönetim borç stoku 2013 yılının Haziran ayı itibarıyla, 2012 yılına göre bir miktar artarak 552 milyar Türk lirası düzeyine yükselmiştir (Grafik 6.2.1). Toplam kamu net borç stoku ve AB tanımlı genel yönetim nominal borç stokunun GSYİH'ye oranları ise 2013 yılının ilk çeyreği itibarıyla, bir önceki yıl sonuna göre 1,3 ve 0,4 puan azalarak, sırasıyla yüzde 15,7 ve 35,7 olarak gerçekleşmiştir (Grafik 6.2.1).

Hazine'nin, borç stokunun likidite, faiz oranı ve döviz kuruna olan hassasiyetini azaltma yönündeki borçlanma stratejisi, 2013 yılının ilk yarısı

itibarıyla devam etmektedir. Bu bağlamda, sabit getirili borç senetlerinin toplam borç stoku içindeki payı 2012 yılı ile aynı seviyededir (Grafik 6.2.2). Kamu mevduatının aylık ortalama borç servisini karşılama oranı ise yüzde 217,2 düzeyindedir. Nakit iç borçlanmanın ortalama vadesinin 2012 yılı ortalamasına göre belirgin olarak artmasıyla birlikte, iç borç stokunun vadeye kalan ortalama süresi 40,7 aya çıkmıştır (Grafik 6.2.3). Tahvil ihracı yoluyla gerçekleştirilen dış borçlanmanın tutarı ise 3,2 milyar ABD doları olup, söz konusu borçlanmanın ortalama vadesi 20,1 yıldır (Grafik 6.2.4).

İç borç çevirme oranı, 2013 yılının Mayıs ayı sonunda yüzde 87,3 düzeyindedir (Grafik 6.2.5). 2009 yılının başından 2011 yılının başına kadar hızlı bir düşüş eğilimi gösteren iskontolu hazine bonusu ihalelerinde gerçekleşen ortalama reel faiz oranı ise, düşük seviyelerde seyretmektedir (Grafik 6.2.6).

